

Záchranný archeologický výzkum na staveništích obytných staveb.

Častým úkolem v posledních letech je výzkum na staveništích obytných staveb, zvláště v souborech rodinných domů. Standardem je záchranný archeologický výzkum (ZAV) v plochách komunikací, které slouží také jako místo pro uložení inženýrských sítí. Tato část je obvykle placena majitelem pozemků/developerem. V dalším kroku probíhá ZAV v souvislosti s výstavbou obytných domů. Zčásti se jedná o komerční výstavbu, kde probíhá ZAV ve stejném režimu jako u komunikací. Obvyklejší je prodej stavebních parcel fyzickým osobám, které pak provádějí výstavbu domu sami. Náklady záchranného archeologického výzkumu přecházejí na oprávněnou organizaci, která výzkum provádí.

Objevují se pokusy omezit možnost provádění ZAV tomto typu staveniště, event. přenášet na oprávněné organizace ještě další náklady, obvykle v souvislosti „s náhradou za majetkovou újmu“ (§24 památkového zákona 20/87 Sb. v platném znění). Argumentace se opírá o omezení rozsahu ZAV na terénní zásahy striktně vymezené projektem (tj. nejčastěji jenom základové pasy), event. na omezení hloubky zásahu na hloubku skřívky (často nezahrnující ani celou mocnost ornice). Vše, co přesahuje tento rozsah, je chápáno jako zásah nad rámec zákona 20/87 Sb. a má být kompenzováno stavebníkovi.

Ve zdůvodněných prosazujících ZAV pouze části plochy obytné stavby se argumentuje rozsahem omezeným projektem/stavbou (snad pod vlivem §22, odstavec 2, kde se hovoří o „přípravě stavby“). Celá činnost se však charakterizuje v témže odstavci jako „*má-li se provádět stavební činnost*“, jejíž je „*příprava stavby*“ logicky pouhou částí. Stavební činnost vymezuje rozsah aktivit, které zasahují větší areál, než je plocha samotné stavby (zvláště je-li chápána jen jako základové pasy), protože zahrnuje např. bednění (které přesahuje obrys stavby vnějším směrem), nájezdovou rampu, další vybavení staveniště (ploty, jámy na odpad či vápno, latríny, provizorní příjezdové komunikace apod.) a dále území postižené pohybem zemních strojů.

Přítomnost archeologických nálezů na stavební parcele lze z pohledu stavebníka chápat jako překážku pro uskutečnění stavební činnosti. Překážek může být více a nakládání s nimi upravují různé zákony. Mohou být charakterizovány jako břemeno (např. zařízení telekomunikací, různá podzemní vedení) nebo přírodní podmínky. Pro všechny druhy překážek platí, že vzniklé vícenáklady nese stavebník. Jedinou výjimkou je úhrada nákladů ZAV (§22, odst. 2), s žádnou další úhradou však zákon 20/87 Sb. nepočítá.

Oprávněné organizace jsou na staveništi v pozici služby, vykonávané ve veřejném zájmu (tj. nikoliv ze svého vlastního rozhodnutí, ale na základě oznámení stavebníka). Z tohoto důvodu také nelze uplatňovat „*náhradu za majetkovou újmu*“ (§24 zákona 20/87 Sb.). ZAV nelze považovat za omezení „*běžného užívání nemovitosti*“, protože je vyvolán podnětem, který sám o sobě již toto omezení vyvolal (stavební činnost). Archeolog vstupuje na staveniště ve chvíli, kdy nelze o jejím běžném užívání hovořit.

Zákon 20/87 nepočítá s variantou, objevující se ve zdůvodněných omezujících plochu ZAV, tj. že nemusí být zkoumána ta část plochy obytné stavby, u níž stavebník učiní opatření proti jejímu poškození/zničení. Z absence takového ustanovení v zákoně 20/87 Sb. vyplývá,

že nemůže být po stavebníkovi požadováno. Naopak můžeme dovodit, že se tím stavebníkovi ukládá závazek (někdy dlouhodobý) a vznikají mu tím vícenáklady, jejichž úhradu by mohl požadovat.

Omezení rozsahu ZAV na určitou část staveniště nelze vyvodit ani z toho, že ZAV je zvláštní kategorií archeologického výzkumu., tj. že jeho účelem není primárně získání vědeckých poznatků, ale záchrana ohrožené části kulturního dědictví. Od jiných druhů archeologického výzkumu se však neliší v důrazu na odbornou kvalitu zachraňovaných informací a odborné vyzdvižení a ošetření nálezů. Odborně provedený výzkum musí usilovat o prozkoumání celistvých situací (např. celých hrobů, kulturních jam, pozůstatků staveb), tj. získání celých nálezových souborů či nálezových celků. Může se tedy stát, že ZAV přesáhne hloubku založení stavby, event. může přesáhnout její vnější obvod.

To nevyklučuje variantu, kdy archeolog provádějící ZAV v odůvodněných případech rezignuje na úplné prozkoumání částí rozsáhlých objektů (např. příkopů, rozsáhlých hliníků apod.). Mělo by se tak dít na základě odborného zdůvodnění a v případě oprávněných organizací v intencích dohody s Akademií věd České republiky.

Nelze pominout ani to, že výzkum celé plochy obytné stavby snímá břemeno archeologických povinností vztahujících se na stavebníka jednou pro vždy. Naopak opatření k ochraně neprozkoumaných částí archeologických situací mu takové břemeno ukládá.

Z hlediska ochrany/záchrany kulturního dědictví, z hlediska naplnění veřejného zájmu a z i hlediska odborného je jediným akceptovatelným postupem ZAV celých archeologických objektů v ploše stavby.